

SERIES NEDERLANDSE LUCIFERS- ETIKETTEN EN -WIKKELS

CHRONOLOGISCH OVERZICHT 1954 - 2020

OVERZICHT SERIES 1954-2020

VOORWOORD

In 1826 ontdekte John Walker, een chemicus uit Stockton-on-Tees in Engeland, per ongeluk dat een stokje met een chemische substantie ontbrandde toen hij het thuis langs zijn haard streek. Vanuit dat idee ontwikkelde hij de eerste 'friction lights' en verkocht deze vanaf 12 april 1827 in zijn drogisterij. De eerste waren van karton maar hij ging al snel over naar houten splinters. Hij verpakte ze in een kartonnen doosje inclusief een stukje schuurpapier om langs af te strijken. Omdat hij het idee niet patenteerde kopieerde ene Samuel Jones uit London het idee en bracht ze op de markt als 'lucifer match' (vrij vertaald de 'gelijke van de Duivel'). De veiligheidslucifer die alleen op een speciaal geprepareerd strijkvlak kon worden afgestreken, werd ontwikkeld door de Zweed Gustaf Erik Pasch in 1844. In Engelstalige landen ging het strijkhoutje simpelweg 'match' heten, in Zweden 'tändstickor' (aansteekstokje) en in Nederland 'lucifer'.

De verpakkingen werden al spoedig voorzien van etiketten. In eerste instantie hadden deze alleen de naam van de maker of de fabriek maar al snel ontdekte men dat men deze voor diverse doeleinden kon gebruiken. Mooie 'merken', niet zelden in prachtige kleuren, konden de attentiewaarde en dus de verkoop van de lucifers stimuleren. En als spoedig ontstond er een groep mensen die deze etiketten begonnen te verzamelen. Met name de etiketten met afbeeldingen van Koningin Wilhelmina van rond de eeuwwisseling (1900) waren populair.

Het verzamelen van lucifersetiketten (destijds sprak men nog van het 'sparen van lucifersmerken') werd echter een rage toen de kruidenier Centra in 1954 begon met het uitbrengen van 'series om te verzamelen'. Spoedig volgden andere kruideniers en verscheen de ene prachtige serie na de andere. Jong en oud verzamelden de series en plakten deze, al dan niet gesorteerd, in plakboeken. De ene verzamelaar was iets serieuzer dan de andere maar de hobby had een ongekennde populariteit evenals het verzamelen van suikerzakjes, sigarenbandjes, speldjes en sleutelhangers. Maar met het afnemen van de stroom aan series in de jaren '70 liep ook het aantal verzamelaars terug en verdwenen de meeste plakboeken naar zolder of nog erger tussen het oud papier.

Op 15 februari 1955, dus toen de serie-gekte nog niet was uitgebarsten, kwamen een aantal verzamelaars die elkaar kenden van beurzen bij elkaar onder leiding van Dhr. Gelink uit Den Haag om de 'Studie- en Documentatiegroep Lucifersetiketten' op te richten, destijds nog onderdeel van de Nederlandse Vereniging 'De Verzamelaar'. De naam van deze groep geeft al aan wat hun doelstelling was en hun gezamenlijke kennis werd vastgelegd in zogenaamde documentatiebladen: omschrijving van etiketten, nog zonder afbeeldingen.

De eerste 'catalogus' van series werd in 1963 gemaakt door Dhr. H.W. Adams, een A5-boekwerkje van 29 pagina's onder de naam 'Series lucifermerken uitgegeven in Nederland van 1945-1963'. Na een tweede, herziene catalogus in 1964 nam de 'Studie- en Documentatiegroep' (kortweg S en D-groep) het stokje over en verscheen het inmiddels 43 pagina's tellende A5-boekwerkje 'Series lucifersetiketten uitgegeven in Nederland van 1945-1964/'65' met daarin al 2 pagina's met afbeeldingen!

Dhr. J.F. Cleij maakte in 1967 namens de S en D-groep een geheel nieuwe versie: 'Series Nederlandse Lucifersetiketten 1945 t/m 1967', 196 pagina's op A5-formaat en bij elke serie een afbeelding. Hiervan zijn uiteindelijk meer dan 1500 exemplaren verkocht! In 1980 maakte Dhr. J. Maas een vervolg voor de jaren 1968 t/m 1980 (63 pagina's).

In 1990 heeft J. Maas namens de S en D-groep een volledig nieuwe catalogus gemaakt: 'Series Nederlandse Lucifersetiketten en -wikkel 1945-1990'. Deze bestaat uit 5 delen: deel 1- Fabrieke/Kruideniers, deel 2-bedrijven/producten, deel 3-verenigingen, deel 3A-drank-bestrijding en deel 4-De Kloof. Deze catalogi zijn te vinden op de website www.vonkvrij.com (de delen 1 en 2 onder 'informatie\overzicht catalogi Nederlandse lucifers', de andere delen in het inloggedeelte). Deze catalogi zijn nog grotendeels gemaakt middels (zwart-wit) kopieër, knip en plakwerk.

OVERZICHT SERIES 1954-2020

In 2012 ontstond het idee om voor het maandblad van de Nederlandse Vereniging 'De Verzamelaar' een reeks artikelen te gaan maken van de bekendste Nederlandse series van fabrieken en kruideniers in chronologische volgorde, te beginnen bij de eerste serie van Centra uit 1954, gebruik makend van de moderne mogelijkheden voor pagina-opmaak en het scannen van afbeeldingen. Een chronologische volgorde geeft een mooi tijdsbeeld en daarnaast is er voor gekozen om bij elke serie en kruidenier een klein stukje achtergrondinformatie te plaatsen.

Deze artikelen vormden de basis voor dit nieuwe overzicht. Na publicatie in 'de Verzamelaar' is deze verder uitgebreid met wat bekendere, kleine series met reclame voor bedrijven en producten en met een aantal bijlagen.

Dit overzicht is niet bedoeld om de oude catalogi te vervangen. Simpelweg omdat in dit overzicht niet alle series uit de oude catalogi zijn opgenomen maar slechts de bekendere die min of meer landelijk verkrijgbaar waren. Er is bovendien voor gekozen om dit overzicht op het openbare gedeelte van de website te plaatsen zodat het voor een ieder toegankelijk is. Beginnende verzamelaars of geïnteresseerden die de oude plakboeken van zolder weer hebben teruggevonden hebben met dit overzicht een hulpmiddel om de verzameling op te zetten of verder uit te breiden. Daarnaast hopen we dat het bij een aantal mensen nostalgische gevoelens zal oproepen en dat het men zal aanzetten om (opnieuw) te gaan verzamelen.

Zoals gezegd bevat dit overzicht series die in Nederland zijn uitgegeven door fabrieken en handelaren en o.a. in kruidenierswinkels werden verkocht (zoals Molen, Vlinder, Attema) en series die door de kruideniers en supermarkten zelf werden uitgegeven. Daarnaast een aantal reclame-series (zoals Rizla+) die landelijk werden uitgegeven en verkrijgbaar waren bij o.a. sigarenwinkeliers.

Lokaal uitgegeven series, series van drankbestrijding en moderne series van zgn. luxe doosjes zijn enkele voorbeelden van series die niet zijn opgenomen.

Een andere grote groep bekende series die ook niet is opgenomen zijn de wikkels van Zwaluwlucifers. Op de website www.vonkvrij.com is onder 'informatie' een overzicht te vinden van 'Zwaluw 1980-2018'.

De achtergrondinformatie is, naast uit de bovengenoemde catalogi, voor het grootste gedeelte verkregen via het internet, met name wikipedia. Daarnaast is er informatie overgenomen uit publicaties uit 'Vonkvrij', het kwartaalblad dat door de Studie- en Documentatiegroep is uitgegeven van 1970 tot 2016.

We hopen dat dit overzicht de interesse voor het verzamelen van lucifersetiketten weer een beetje zal opwekken, al is het maar uit nostalgische overwegingen. Het merendeel van de etiketten en wikkels in dit overzicht is namelijk nog relatief eenvoudig en goedkoop te verkrijgen. Kom maar eens naar één van onze specialbeurzen (zie 'agenda') en zie met eigen ogen dat het verzamelen van lucifersetiketten nog niet is uitgestorven en een leuke en leerzame hobby kan zijn.

Veel plezier en succes met het verzamelen!

De samensteller,

Maarten Brinkman

Eerbeek, 1 februari 2021